

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147

Сергій Галецький

Національний університет «Острозька академія»

ORCID ID 0000-0001-6532-3108

DOI 10.24139/2312-5993/2020.05-06/024-037

СТРУКТУРА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті обґрунтовано необхідність структурування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, виділено основні чинники: компетентність як науково-педагогічну категорію; компетентність загалом і комунікативну компетентність; іншомовну комунікативну компетентність, яка потребує порівняльного аналізу всередині своєї структури. Проведено аналіз наукових джерел із проблеми структурування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Представлено структуру комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у сукупності таких компонентів: цілемотиваційного, когнітивно-лінгвістичного, процесуально-технологічного, рефлексивно-оцінного.

Ключові слова: комунікативна компетентність, структура, компоненти, майбутні викладачі іноземних мов, комунікативна компетентність майбутніх викладачів іноземних мов.

Постановка проблеми. Аналіз структури комунікативної (у тому числі іншомовної комунікативної) компетентності не є новою проблемою для педагогіки. Необхідність структурування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов викликана кількома основними чинниками, серед яких ми виділяємо головні: компетентність як науково-педагогічна категорія належить до складноутворених і складнореалізовуваних феноменів; у зв'язку з цим кожен елемент цього поняття має власну сутнісну та змістову роль, яку варто аналізувати, описувати й використовувати окремо; компетентність загалом і комунікативна компетентність зокрема є категоріями оцінними, тому потребують певних критеріїв та показників оцінювання; з огляду на складні характеристики поняття компетентності (змістові, взаємозумовлені з точки зору результатів та ін.) означена оцінка більш ефективно проводиться щодо кожного елемента структури компетентності; іншомовна комунікативна компетентність потребує порівняльного аналізу всередині своєї структури, а саме: рідномовна й іншомовна комунікація, іншомовна комунікативна й іншомовна методична сторони компетентності; компетентність викладача і компетентність студента в розумінні володіння іноземними мовами. Таке

порівняння лягає в основу структури іншомовної комунікативної компетентності, яку необхідно розробити й реалізувати, щоб здійснити означене порівняння.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженню сутності та особливостей формування комунікативної компетентності особистості присвятила свої праці низка вітчизняних учених, серед яких Н. Волкова, В. Захарова, І. Зимня, Н. Кузьміна, С. Петрушина, Л. Петровська, О. Сидоренко, Л. Ткаченко та інші. До цієї проблеми зверталися і зарубіжні дослідники: Л. Бахман, М. Кенел, А. Палмер, Б. Шпітсберг та інші. Однак, сучасні інформаційно-комунікаційні технології, попри їх поширеність та незаперечну цінність в освітньому середовищі ЗВО, не повною мірою використовуються з метою професійної підготовки викладачів іноземних мов та формування в них комунікативної компетентності. Тому одним із перспективних напрямів досліджень є визначення структурних компонентів комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Метою статті є визначення структури комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано низку методів, серед яких: аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння, монографічний метод, абстрагування.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу структури компетентності важливе значення має класифікація компетенцій/компетентностей, яка пропонується різними вченими щодо різних напрямів підготовки фахівців. Так, І. Родигіна пропонує виокремити шість провідних груп компетентностей, які разом складають загальну професійну компетентність фахівця:

- соціальна компетентність (здатність співробітничати, ініціативність, відкритість і відповідальність за навколишнє середовище, у тому числі й комунікативне);
- комунікативна компетентність (усне та письмове спілкування, рідномовні компетенції, іншомовні компетенції, толерантність у спілкуванні, вербальна та невербальна компетентність);
- полікультурна (розуміння та сприйняття представників інших культур, культурна толерантність, оволодіння культурним досвідом);
- інформаційна компетентність (здатність набувати, накопичувати, передавати, обмінювати, осмислювати інформацію з різноманітних джерел);
- компетентність саморозвитку й самоосвіти (прагнення та інтерес до навчання впродовж життя);

- компетентність продуктивної творчості (здатність до креативного перетворення дійсності, уміння творчо вирішувати складні проблеми, у тому числі і в процесі спілкування) (Родигіна, 2005).

С. Скворцова подає авторську структуру комунікативної компетентності, що постає як поєднання таких компонентів: індивідуально-особистісного (наявність певних особистісних якостей, що уможливають ефективну комунікацію), мовленнєвого (оволодіння мовним апаратом рідної чи іноземних мов), інтерактивно-практичного (здатність до оптимальної взаємодії у процесі спілкування), полікультурного (здатність до засвоєння своєї та інших культур), предметно-інформаційного (уміння оволодівати інформацією й використовувати її) (Скворцова, 2010). У науковому доробку І. Зимньої структура комунікативної компетентності представлена в поєднанні кількох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного (Зимня, 2004).

На підставі аналізу наукових джерел із проблеми структурування комунікативної компетентності майбутніх фахівців та зважаючи на об'єкт і предмет нашого дослідження, ми представили структуру означеної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у сукупності таких компонентів:

а) цілемотиваційного, що відображає рівень зацікавленості студентів у подальшому зростанні свого рівня комунікативної компетентності, з одного боку, та у вмотивованому володінні сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями – з іншого;

б) когнітивно-лінгвістичного компонента, що представлений сукупністю системних знань та вмінь із іноземної мови та методики її викладання (що в поєднанні з відповідними особистісними якостями складають необхідні мовні та професійні компетенції викладача іноземних мов), а також із курсу психології і педагогіки вищої школи;

в) процесуально-технологічного компонента, який уможливорює, з одного боку, розвиток комунікативних умінь та навичок у площині іншомовного спілкування й викладання іноземних мов, з іншого – умінь та навичок використання сучасних ІКТ у процесі навчання (і подальшого викладання) іноземним мовам;

г) рефлексивно-оцінного, за яким можемо оцінювати рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов із застосуванням засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а також у процесі рефлексії сформованості названої компетентності.

З'ясуємо більш детально зміст кожного з поданих вище компонентів.

Мотивація студентів до розвитку своєї комунікативної компетентності, як і будь-який інший вид навчальної мотивації, залежить від загальних зацікавлень майбутніх фахівців у вивченні іноземної мови, з одного боку, та вузькоспеціалізованих інтересів – з іншого.

Мотивація студента до розвитку своєї комунікативної компетентності тісно пов'язана з рівнем його професійних знань на етапі професійної підготовки. Система знань майбутнього викладача іноземних мов визначається змістом його професійної підготовки й регламентується як власною мотивацією студента до отримання цієї сукупності знань, так і ресурсом, який може йому запропонувати заклад вищої освіти. Цей змістовий ресурс може бути представлений як когнітивно-лінгвістичний компонент комунікативної компетентності майбутнього викладача іноземних мов.

Окреслюючи цей компонент, ми не випадково окремо виділили в ньому лінгвістичний елемент, що передбачає оволодіння майбутнім викладачем іноземних мов системою знань мови на рівні фонетики, лексики, морфології, словотвору, синтаксису, орфографії та стилістики. Сукупність означених знань передбачає:

1) знання чужих і власних моделей мовлення та мовленнєвої поведінки відповідно до цілей і завдань комунікації, до сфери застосування комунікативного процесу, до сутності комунікативної ситуації та ін.;

2) знання основних понять лінгвістики іноземної мови (способів зв'язку речень, стилів та моделей висловлювання, типів лінгвістичних одиниць тексту тощо);

3) знання мови як показник рівня володіння її вербальними й невербальними засобами;

4) знання основ методики викладання іноземних мов, сучасних інноваційних форм і методів навчання іноземним мовам у системі вищої школи.

Таким чином, у ході професійної підготовки майбутній викладач іноземних мов повинен знати:

- орфографію та правила читання літер і їх сполучень; основні форми способу та часу, англійських дієслів, первісні значення модальних дієслів; правила вживання та орфографію прийменника, займенника, роду, відмінка, прикметника та ступенів його порівняння тощо;

- основні часово-видові форми англійської мови активного та пасивного станів (умовний спосіб у простих і складнопідрядних реченнях, модальні дієслова, інфінітив, герундій, дієприкметник, вербіді тощо);

- базовий лексичний матеріал за основними темами для мовлення, передбаченими професійною діяльністю майбутнього викладача іноземних мов.

Зазначені вище знання складають основу відповідних мовних професійних компетенцій майбутнього викладача іноземних мов, які введені нами в зміст експериментальної роботи як компоненти іншомовної комунікативної компетентності, що формувалася згідно з розробленою моделлю засобами сучасних ІКТ. До таких компетенцій ми віднесли, передусім, іншомовну, мовну, лексичну, соціокультурну, навчальну дослідницьку, організаційну, дискурсивну, стратегічну та рефлексивну. Названі компетенції цілком відображають структуру комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов і стали основою виокремлення відповідних показників її сформованості (Галецький, 2019). Виокремлення зазначених компетенцій було здійснене нами за допомогою «Індикаторного методу оцінювання комунікативної компетентності майбутніх філологів» С. Катаєва, Ю. Лободи, Є. Хомякової (2009) у модифікації О. Шевченко (2016) та Н. Самборської (2018).

Значення кожної з названих компетенцій окреслено їх функціональним навантаженням: так, іншомовна компетенція окреслюється як здатність і готовність здійснювати спілкування іноземною мовою (Нечипорук, 2014); мовна компетенція уможлиблює майбутньому педагогові сформуванню сукупності знань про мову, знання правил мовного спілкування, оптимальне використання отриманих знань у професійній діяльності, вміння користуватися інформаційними джерелами тощо. Соціокультурна компетенція майбутнього викладача іноземних мов у своїй основі має розвинену здатність використовувати соціокультурний контекст у вивченні іноземної мови. Підґрунтям навчальної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов є сформована здатність до засвоєння нової інформації, що має професійне значення; дослідницька компетенція поглиблює навчальну і передбачає здатність студента вийти за межі стандартного розуміння навчальної інформації за допомогою спеціально організованих наукових пошуків в обраній галузі знання. Як свідчать роботи Р. Оксфорд (Oxford, 1990), стратегічна компетенція дозволяє студентам стати більш самостійними в оволодінні іноземною мовою, розширюють роль викладача, причому передбачають реалізацію метакогнітивних, когнітивних, емоційних та соціальних стратегій у процесі навчання іноземній мові. Дискурсивна компетенція, на думку О. Кучерявої, покликана відображати здатність студента створювати чи сприймати певні

дискурси відповідно до комунікативної мети та ситуації. Для нас важливим є висновок дослідниці стосовно того, що сприйняття студентом дискурсу має ґрунтуватися на аудіовізуальному уявленні та презентації комунікативної ситуації, що, безперечно, передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій (Кучерява, 2008).

Окрему групу знань майбутніх викладачів іноземних мов складають знання сучасних методик викладання, серед яких варто виділити, насамперед:

- знання головних компонентів теорії сучасного навчання іноземним мовам у закладах середньої та вищої освіти;
- знання складових, форм, методів і засобів викладання іноземних мов;
- знання сучасних тенденцій у навчанні іноземних мов, зарубіжного досвіду навчання іноземних мов;
- знання загальних і спеціальних методів викладання іноземних мов;
- знання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні іноземних мов;
- знання новітніх методів викладання іноземних мов (комунікативного, конструктивістського, навчання з комп'ютерною підтримкою, сценарного, методу симуляцій, рольової гри, case-study та ін.).

Таким чином, умотивований до навчання та озброєний сукупністю лінгвістичних і методичних знань студент реалізує і розвиває їх у безпосередній навчальній (або ж квазіпрофесійній) діяльності. Тому третім із виділених нами компонентів комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов є процесуально-технологічний, який відображає сформованість у студентів відповідних комунікативних умінь і навичок майбутніх викладачів за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

П. Кліш та А. Хом'як до провідних комунікативних умінь і навичок педагога відносять такі: уміння швидко й адекватно орієнтуватися у змінних умовах комунікативної діяльності, планувати і реалізувати програму комунікативної взаємодії, знаходити відповідні засоби спілкування, що відповідають індивідуальним особливостям суб'єктів комунікації, підтримувати зворотний зв'язок, демонструвати емоції і відчуття у процесі комунікації (Кліш та Хом'як, 2017).

Комунікацію майбутнього викладача іноземних мов ми представляємо, насамперед, як процес спілкування. Тому в змісті процесуально-технологічного компонента комунікативної компетентності

відображаються основні соціально-комунікативні навички майбутніх викладачів іноземних мов.

Весь комплекс комунікативних умінь майбутніх викладачів іноземних мов, що входять до структури його комунікативної компетентності, може бути представлений у такій сукупності: суто лінгвістичні вміння; уміння реалізувати сучасні форми, методи й методики навчання іноземній мові; психолого-педагогічні вміння; уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі реалізації всіх попередніх груп умінь.

Представлені вище три компоненти комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов не можуть являти собою систему без належного зворотного зв'язку, у межах якого відбувається рефлексія сформованого на певний момент рівня комунікативної компетентності. Цей компонент ми означили як рефлексивно-оцінний; він передбачає належну оцінку рівня комунікативної компетентності кожного студента, що бере участь у педагогічному експерименті, та співвідношення результату розроблення і впровадження моделі і технології формування цієї компетентності з передбачуваним гіпотетично на початку дослідницької діяльності.

Ураховуючи специфіку теми і проблеми нашого дослідження, вважаємо необхідним введення оцінно-результативного компонента комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, оскільки суттєве місце в процесі експериментальної роботи займає оцінка пізнавальної самостійності, творчих умінь, технологічної здатності студентів. Так, пізнавальна самостійність майбутніх викладачів іноземних мов передбачає реалізацію ними не лише знань сучасних ІКТ та вміння користуватися ними, але й самостійно вирішувати комунікативні завдання у процесі професійної підготовки, з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Творчі вміння майбутнього викладача іноземних мов передбачають два аспекти:

1) освітньо-пізнавальний, що вміщує зацікавлення студентів в освоєнні новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями у процесі професійної підготовки та формуванні власної комунікативної картини світу;

2) творчо-перетворювальний аспект, що передбачає особистісну готовність студентів до постійного нарощування всіх показників сформованості комунікативної компетентності із застосуванням сучасних ІКТ.

Технологічна здатність майбутніх викладачів іноземних мов має двоєдиний характер: як комплекс знань та умінь у сфері сучасних освітніх технологій та як здатність розширювати коло своїх знань і умінь у сфері інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні.

Поняття рефлексії спочатку використовувалося у філософії як процес роздумів про власну свідомість та все те, що в ній відбувається (Щедровицький, 1993). Відповідно, рефлексія в освітніх системах може бути означена як процес і результат усвідомлення особою своєї навчальної діяльності з огляду на спроектовані цілі та отриманий результат.

Л. Бондар та Н. Ісхакова розглядають три основні сфери реалізації рефлексивних процесів у вищій школі:

- рефлексія основ навчальних дій студента;
- рефлексія змісту та смислу міжособистісного спілкування молоді;
- рефлексія як відділення «Я» від не «Я» у сфері самосвідомості

(Бондар та Ісхакова, 2015).

При цьому дослідниці цілком справедливо стверджують, що рефлексія дає можливість цілісно представити своє знання про світ та свою діяльність у ньому; критично поставитися до себе та своєї діяльності в межах навчального процесу і, що особливо важливо, робить студента суб'єктом власної активності (Бондар та Ісхакова, 2015).

У теорії навчання В. Давидова (Давидов, 1996) рефлексія має два рівні – формальний і змістовий. Натомість О. Снігур (Снігур, 2011) вважає, що рефлексія може спричинити як позитивні, так і негативні процесів у розвитку особистості: ставлення до себе не завжди має чітко окреслений позитивний спектр. У дослідженні І. Степанова та С. Семенова (Семенов та Степанов, 1983) рефлексія певним чином класифікується (комунікативний, кооперативний, особистісний, інтелектуальний аспекти рефлексії). Виходячи з цієї класифікації, ми представили означену класифікацію у взаємозв'язку з засобами інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні комунікативної компетентності в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні аспекти рефлексії навчальної діяльності студента та їх взаємозв'язок із формуванням комунікативної компетентності засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Аспект рефлексії навчальної діяльності студента	Зміст означеного аспекту	Зв'язок із формуванням комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов	Зв'язок із засобами інформаційно-комунікаційних технологій
Особистісний	Виявляється як спосіб побудови свого нового чи оновленого «Я» на підставі	Особистісний аспект рефлексії майбутніх викладачів іноземних мов тісно пов'язаний із їх системою комунікацій –	Розвиток та оновлення власного «Я» студента відбувається на основі побудови

Продовження Таблиці 1

	самооцінки власного способу здобування знань, комунікацій з іншими людьми, видів і способів навчальної діяльності студента	як навчальних, та і позанавчальних, передовсім, іноземною мовою, оскільки вона складає основу професійної підготовки та формування комунікативної компетентності студента як майбутнього викладача іноземних мов	більш цілісних знань про світ та свою професію. Використання сучасних ІКТ у процесі активної діяльності студента сприяє означеному розвитку особистості як активного діяльного суб'єкта освітнього й професійного процесів
Кооперативний	Цей аспект рефлексії визначає способи групової діяльності суб'єктів та здатність до самооцінки власного місця в соціальних та соціально-професійних групах. Рефлексія сприяє виходу студента поза межі внутрішнього сприйняття групи та здатності оцінювати не лише власну, але й групову діяльність	Кооперативний аспект рефлексії має суб'єкт-суб'єктний характер, оскільки враховує взаємодію студентів у процесі активної навчальної діяльності. Навчальна взаємодія, у свою чергу, будується на ефективній комунікативній взаємодії, що сприяє розвитку комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов	Сучасні інформаційно-комунікаційні технології уможливають суттєве розширення поля комунікативної взаємодії та способи й види навчальної діяльності в групі, зокрема й іноземними мовами
Інтелектуальний	Визначається як здатність аналізувати й оцінювати власні вчинки на засадах розуміння й	Комунікативні знання, уміння і навички уможливають глибший рівень аналізу власного розвитку комунікативної компетентності	Розвиток професійних (у тому числі й комунікативних) знань, умінь і навичок майбутніх викладачів

Продовження Таблиці 1

	усвідомлення їх змісту та перспектив впливу на подальший розвиток студента як майбутнього фахівця	майбутнього викладача іноземних мов	іноземних мов відбувається більш ефективно за допомогою сучасних ІКТ, що уможливають зростання особистісної мотивації до інтелектуального розвитку у професійній сфері
Комунікативний	Рефлексія окреслюється як спосіб пізнання людини людиною у процесі міжособистісної комунікативної взаємодії	Цей аспект рефлексії безпосередньо відображає здатність студента адекватно оцінити рівень сформованості власної комунікативної компетентності та скоригувати свої подальші дії за умови достатньої вмотивованості до формування означеної компетентності у процесі навчання	Комунікативний аспект рефлексії розширюється і поглиблюється за допомогою віртуального спілкування, он-лайн контактів, залучення додаткового іншомовного матеріалу з Інтернет-джерел, використання сучасних хмарних технологій тощо

Джерело: розроблено автором

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, нами обґрунтовано структуру комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов із урахуванням інформаційно-комунікаційних технологій як провідного засобу її формування. Виділено чотири компоненти означеної компетентності, а саме: цілемотиваційний, що відображає рівень зацікавленості студентів у подальшому зростанні свого рівня комунікативної компетентності, з одного боку, та в умотивованому володінні сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями – з іншого; когнітивно-лінгвістичний компонент, представлений сукупністю системних знань зі іноземної мови та методики її викладання, а також із курсу психології і педагогіки вищої школи; процесуально-технологічний, який уможливує, з одного боку, розвиток

комунікативних умінь та навичок у площині іншомовного спілкування та викладання іноземних мов, а з іншого – умінь та навичок використання сучасних ІКТ у процесі навчання (і подальшого викладання) іноземним мовам; рефлексивно-оцінний, який передбачає здатність оцінювати рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов із застосуванням засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, та реалізувати власну рефлексію цих процесів. Визначені й описані компоненти комунікативної компетентності співвіднесено з переліком професійних компетенцій означеного фахівця.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в розробці та впровадженні в практику ЗВО моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

- Бондар, Л. В., Ісхакова, Н. Г. (2015). Рефлексія як основний компонент навчальної діяльності студентів. *Вісник Національного авіаційного університету: Педагогіка. Психологія*, 1 (6), 39-43 (Bondar, L. V., Iskhakova, N. H. (2015). Reflection as the main component of students' learning activities. *Bulletin of the National Aviation University: Pedagogy. Psychology*, 1 (6), 39-43).
- Галецький, С. М. (2019). Критерії, показники та рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (90), 24-37 (Galetsykyi, S. M. (2019). Criteria, indicators and levels of formation of communicative competence of future teachers of foreign languages by means of information and communication technologies. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 6 (90), 24-37).
- Давыдов, В. В. (1996). *Теория развивающего обучения*. Москва: ИНТОР (Davydov, V. V. (1996). *Theory of developmental learning*. Moscow: INTOR).
- Зимняя, И. А. (2004). *Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании*. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов (Zymnia, I. A. (2004). *Key competences as a result-oriented basis of the competency approach in education*. Moscow: Research Center for Quality Training).
- Катаев, С. Г., Лобода, Ю. О., Хомякова, Е. А. (2009). Индикаторный метод оценивания компетенций. *Вестник ТГПУ*, 11 (89), 70-73 (Kataiev, S. H., Loboda, Yu. O., Khomiakova, E. A. (2009). Indicator method of competence assessment. *Bulletin of TSPU*, 11 (89), 70-73).
- Кліш, П. А., Хом'як, А. П. (2017). Комунікативні вміння й навички як важлива складова професіоналізму педагога. *Педагогічний пошук*, 3, 15-18 (Klish, P. A., Khomiak, A. P. (2017). Communication skills as an important component of teacher professionalism. *Pedagogical search*, 3, 15-18).
- Кучерява, О. А. (2008). *Формування дискурсивної компетенції студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів* (дис. ... канд. наук). Одеса (Kucheriava,

- O. A. (2008). *Formation of discursive competence of students of philological faculties of higher education institutions* (PhD thesis). Odesa).
- Нечипорук, О. В. (2014). Іншомовна компетентність як передумова професійного розвитку педагога. *Педагогічний пошук*, 2 (82), 16-19 (Nechyporuk, O. V. (2014). Foreign language competence as a prerequisite for professional development of a teacher. *Pedagogical search*, 2 (82), 16-19).
- Родигіна, І. (2005). Діяльнісний підхід до формування базових компетентностей учнів. *Зміст, форми і методи навчання*, 1, 34-36 (Rodyhina, I. (2005). Activity approach to the formation of basic competencies of students. *Content, forms and methods of teaching*, 1, 34-36).
- Самборська, Н. М. (2018). *Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін* (дис. ... канд. пед. наук) Житомир (Samborska, N. M. (2018). *Formation of social and communicative competence of future specialists in the specialty "Nursing" in the process of studying the humanities* (PhD thesis). Zhytomyr).
- Семенов, И. Н., Степанов, С. Ю. (1983). Рефлексия в организации творческого мышления и саморазвития личности. *Вопросы психологии*, 2, 35-42 (Semenov, I. N., Stepanov, S. Yu. (1983). Reflection in the organization of creative thinking and personal self-development. *Questions of psychology*, 2, 35-42).
- Скворцова, С. О. (2010). Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. Режим доступу: http://www.intellectinvest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n4_2010_st_4/ [Дата звернення 14 листопада 2018]. (Skvortsova, S. O. (2010). Formation of professional competence in the future teacher of mathematics. *Pedagogical science: history, theory, practice, development trends*. Retrieved from: http://www.intellectinvest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n4_2010_st_4/ [Accessed November 14, 2018]).
- Снігур, О. М. (2011). Взаємозв'язок рефлексії з самостваленням студентів. *Наука і освіта*, 9, 247-250. Режим доступу: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/9_2011/61.pdf [Дата звернення 08 грудня 2019] (Snihur, O. M. (2011). Relationship between reflection and student self-esteem. *Science and Education*, 9, 247-250. Retrieved from: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/9_2011/61.pdf [Application date December 8, 2019]).
- Шевченко, О. В. (2016). Критерії сформованості комунікативної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей у процесі вивчення філологічних дисциплін. *Наукові записки РДГУ. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, 14 (57), 80-83 (Shevchenko, O. V. (2016). Criteria for the formation of communicative competence of students of humanities in the process of studying philological disciplines. *Scientific notes of RDSU. Updating the content, forms and methods of teaching and education in education institutions*, 14 (57), 80-83).
- Oxford, L. R. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Heinle & Heinle, Language Arts & Disciplines.

Щедровицкий, П. Г. (1993). *Очерки по философии образования: статьи и лекции*. Москва: Пед. Центр «Эксперимент» (Shchedrovytskyi, P. H. (1993). *Essays on the philosophy of education: articles and lectures*. Moscow: Ped. Experiment Center).

РЕЗЮМЕ

Галецкий Сергей. Структура коммуникативной компетентности будущих преподавателей иностранных языков.

В статье обоснована необходимость структурирования коммуникативной компетентности будущих преподавателей иностранных языков, выделены основные факторы: компетентность как научно-педагогическая категория; компетентность в целом и коммуникативная компетентность; иноязычная коммуникативная компетентность, которая требует сравнительного анализа внутри своей структуры. Проведен анализ научных источников по проблеме структурирования коммуникативной компетентности будущих специалистов. Представлена структура коммуникативной компетентности будущих преподавателей иностранных языков в совокупности следующих компонентов: целемотивационного, когнитивно-лингвистического, процессуально-технологического, рефлексивно-оценочного.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, структура, компоненты, будущие преподаватели иностранных языков, коммуникативная компетентность будущих преподавателей иностранных языков.

SUMMARY

Galetskyi Sergii. The structure of communicative competence of future foreign language teachers.

The purpose of the article is to determine the structure of communicative competence of future foreign language teachers. In the process of research, a number of methods was used, among which: analysis, synthesis, deduction, induction, comparison, monographic method, abstraction. The article substantiates the need to structure the communicative competence of future teachers of foreign languages, highlights the main factors: 1) competence as a scientific and pedagogical category; 2) competence in general and communicative competence in particular are evaluative categories; 3) foreign language communicative competence requires comparative analysis within its structure. The peculiarities of the classifications of competencies offered by different scientists in relation to different areas of training are considered. The analysis of scientific sources on the problem of structuring the communicative competence of future specialists is carried out. The structure of communicative competence of future foreign language teachers is presented in the set of the following components: purposeful, which reflects the level of students' interest in further growth of their level of communicative competence, on the one hand, and motivated mastery of modern information and communication technologies; cognitive-linguistic component, which is represented by a set of systematic knowledge of a foreign language and methods of its teaching, as well as a course in psychology and pedagogy of higher education; procedural and technological, which allows, on the one hand, development of communicative skills in the field of foreign language communication and teaching foreign languages, on the other – skills and abilities to use modern ICT in the process of learning (and further teaching) foreign languages; reflexive-evaluative, which involves the ability to assess the level of

formation of communicative competence of future teachers of foreign languages with the use of modern information and communication technologies, and to implement their own reflection of these processes. The identified and described components of communicative competence are correlated with the list of professional competencies of the specified specialist. We see the prospects for further research in the development and implementation in the practice of higher education institutions of the model of formation of communicative competence of future teachers of foreign languages.

Key words: *communicative competence, structure, components, future foreign language teachers, communicative competence of future foreign language teachers.*

УДК 378.011.3:62-051-047.22-025.13

Тетяна Горохівська

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID 0000-0001-5997-4676

DOI 10.24139/2312-5993/2020.05-06/037-048

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлено теоретичне обґрунтування змісту структурно-функціональної моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін технічних закладів вищої освіти. Використання методу моделювання педагогічних процесів дозволило визначити й охарактеризувати складові програмно-цільового, теоретико-методологічного, діяльнісно-технологічного, контрольного-результативного компонентів (блоків) моделі. Зроблено висновок про те, що запропонована модель є динамічною системою, слугує інструментом зворотного зв'язку, спрямованого на неперервний розвиток досліджуваної компетентності. Перспективи подальших наукових розвідок полягають в експериментальній перевірці ефективності розробленої моделі в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: *професійно-педагогічна компетентність, викладач, технічний заклад вищої освіти, модель, методологічні підходи, принципи, функції, педагогічні умови, професійний розвиток.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування вищої вітчизняної освіти неперервний розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів технічних ЗВО потребує переосмислення цілей, змісту та організації цього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти. Реалізація цієї проблеми передбачає обґрунтування методологічних підходів до організації процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності, основних компонентів, спрямованих на підвищення професійно-педагогічного рівня викладачів фахових дисциплін, визначення педагогічних умов, етапів та рівнів розвитку досліджуваної компетентності.